

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för utbildningsvetenskap

Förskollärarens hälsa i relation till stora barngrupper

Malin Andersson
Madelene Norénus Marander

2014

Examensarbete, Grundnivå (yrkesexamen), 15 hp
Didaktik
Förskolläraryrket

Handledare: Annie Hammarberg
Examinator: Christina Gustafsson

Norénus Marander, Madelene & Andersson, Malin (2014). *Förskollärarens hälsa i relation till stora barngrupper*. Examensarbete i didaktik. Förskolläraryrket. Akademin för utbildning och ekonomi. Högskolan i Gävle.

Sammanfattning

Syftet med denna studie är att undersöka vad förskollärarna har för uppfattning om sin hälsa och arbetssituation i relation till barngruppens storlek. I arbetet synliggörs tidigare forskning kring ämnet samt förskollärares tankar och erfarenheter. Målet med arbetet är att få en inblick i förskollärares vardag i verksamheten samt att få ta del av förskollärares ansvarssituation sedan revideringen av Läroplan för förskolan (2010).

Metoden som har använts i det här examensarbetet är en enkät med fasta svarsalternativ samt frågor med öppna svarsmöjligheter för att få tydligare och djupare svar. Deltagarna som enkäten har skickats ut till är verksamma förskollärare från 20 olika förskolor i två stora kommuner. Sammanlagt fick vi in 24 enkäter.

Resultatet visar att stora barngrupper uppfattas påverka arbetet i verksamheten negativt, både när det gäller förskollärares hälsa men även barnens välmående och utveckling. Enligt förskollärarna påverkar stora barngrupper förskollärares arbete med barnen och även det pedagogiska arbetet. Förskollärarna anmärker att tiden inte räcker till och därmed bidrar till stress i arbetet. Slutsatsen av arbetet är att så gott som alla förskollärare som deltagit, delar samma uppfattning om sin hälsa och arbetssituation i relation till stora barngrupper. I resultatet framkommer det även att förskollärarna menar att barnen kan påverkas negativt genom att vistas i stora barngrupper då det är högljutt, många viljor och konkurrens om pedagoger och kamrater.

Nyckelord: Arbetsuppgifter, barngruppsstorlek, barn, förskola, hälsa, pedagog, stress

Innehåll

Inledning.....	1
Syfte och frågeställningar.....	2
Syfte.....	2
Frågeställningar.....	2
Undervisning i förskolan.....	3
Tidigare forskning.....	5
Stress.....	5
Barngrupper.....	6
Pedagogiskt arbete och kvalitén i förskolan.....	8
Personaltäthet.....	8
Viktigt i forskningsöversikten.....	9
Metod.....	10
Val av metod.....	10
Enkätens innehåll.....	10
Genomförande och uppbyggnad.....	10
Urval.....	11
Bearbetning av material.....	11
Resultat.....	12
Enkäten.....	12
Sammanfattning av tabell 1.....	12
Sammanfattning av tabell 2.....	13
Öppna svar.....	14
Diskussion.....	20
Metoddiskussion.....	20
Resultatdiskussion.....	21
Hälsa och arbetssituation.....	21
Hur förskollärare upplever sitt arbete i stora barngrupper.....	21
Förskollärarnas pedagogiska arbetssätt.....	23
Personaltäthet i relation till barngruppens storlek.....	24
Slutord.....	25
Slutsats.....	27
Fortsatt forskning.....	28
Referenser.....	29
Elektroniska sidor.....	30
Bilaga 1.....	32
Bilaga 2.....	34

Inledning

Utifrån våra tidigare erfarenheter av att arbeta som barnskötare i förskolan och de erfarenheter vi fått genom den verksamhetsförlagda utbildningen för förskollärare så har en växande oro infunnit sig över att inte hinna med det pedagogiska arbetet som Läroplanen för förskolan, Lpfö 98 (Skolverket, 2010) föreskriver.

Några andra svårigheter som vi ser i arbetet som förskollärare är att det inte finns tid till att se och ta hänsyn till varje enskilt barns intresse och behov. I Läroplanen för förskolan står det att förskolläraren ska ansvara för varje enskild individs lärande i olika ämnen, vilket därmed gör att vår oro växer ytterligare.

Vi har tagit del av det Arbetsmiljöverket och Statistiska centralbyrån skriver om i sin rapport (Arbetsmiljön, 2013) att lärare överlag upplever sig ha en hög arbetsbelastning. Det de avser med hög arbetsbelastning är upplevd stress, bristande sömn och sjukdom genom arbetet. Gotvassi (2002) menar att förskollärarna vill göra mer i verksamheten och i det pedagogiska och didaktiska arbetet än vad de hinner med. Vi kopplar ihop detta med vad Asplund Carlsson, Kärrby och Pramling Samuelsson (2001) påvisar i sin kunskapsöversikt att de har kommit fram till att större elevgrupper leder till stress, sjukfrånvaro, utbrändhet och tidiga pensionsavgångar vilket på så sätt indirekt äventyrar elevernas möjligheter till inläring.

I detta arbete använder vi oss av rapporter och artiklar samt en del statistik där vi bland annat kunde hitta att Skolverket (2013) (<http://www.skolverket.se/.../barngruppernas-storlek-ska-utga-...>) nu tagit bort sina riktlinjer om 15 barn per barngrupp och menar att fokus istället ska ligga på vad som blir bäst för varje enskild barngrupp. Utbildningsdepartementet (2010) tydliggör också att förskollärarens ansvar har blivit större och tydligare nu än hur det var innan den reviderade läroplanen kom. Gotvassli (2002) betonar att utvecklingen för en bra förskola förutsätter engagerade medarbetare som går in för sitt arbete och tar det på allvar.

Syftet med vårt examensarbete är att lyfta fram forskning kring ämnet förskollärarens hälsa i relation till stora barngrupper, samt ta del av förskollärarnas egna åsikter och tankar. Vi vill undersöka hur förskolläraren tänker kring deras växande ansvar, sin arbetssituation och hur de upplever kontakten mellan dem och barnen. Framförallt vill vi få kunskap om hur förskolläraren ser på sin hälsa och hur de påverkar det pedagogiska arbetet och barnens lärande. Förskollärarens hälsa är viktigt både för förskolläraren själv och för barnen och deras vistelse på förskolan. Mår förskollärarna bra och känner sig tillfreds och klarar av det pedagogiska arbetet minskar stressen och sjukfrånvaron. Genom friska och glada pedagoger ökar barnens möjlighet till utveckling och lärande.

Via Lärarförbundet kan man se att förskollärare och fritidspedagoger enligt Försäkringskassan är den högsta representerande yrkesgrupper för sjukskrivningar (<https://www.lararforbundet.se/.../forskollarare-och-larare-i-...>). Dåvarande ordförande för Lärarförbundet Eva-Lis Sirén menar att artikeln tydligt visar vad de larmat om länge. Hon betonar att det är en allvarlig situation och att hon är orolig. Även i

dagstidningen DN (2014, 10 april) framgår det att fritidspedagoger och förskollärare är kraftigt överrepresenterade när det gäller sjukskrivning för psykiska diagnoser. Utifrån artikeln i DN förstår vi att en av orsakerna till de höga sjukskrivningsantalen har med storleken på barngruppen att göra. En annan risk för förskollärarna kan vara att dem har en alldeles för tung och övergripande uppgift att ansvara för tillsammans med sitt arbetslag. Enligt Kihlbom, Lindrot, och Niss, (2009) har de sett att det tycks vara så att ideal och verklighet i många förskolor krockar då personalens ambitioner och de statliga inte överensstämmer med de verkliga förutsättningarna att genomföra detta arbete. Genom de ökade sjukrivningarna påverkas verksamheten och gör så att ledning behöver sätta in vikarier för att få verksamheten att fungera. Vi upplever att barnen behöver en kontinuitet i sin vistelse på förskolan med pedagoger och daglig planering. Får barnen inte en planerad verksamhet och pedagoger som de känner sig trygga med så minskar deras förutsättningar för att utvecklas och lära sig.

Det står tydligt i Läroplanen för förskolan (Skolverket, 2010) att förskolläraren liksom de övriga i arbetslaget ska skapa trygga relationer till barnen, ge dem omsorg, stöd och stimulans. De ska också ge barnen möjlighet till utveckling och nya upplevelser, de ska få känna delaktighet, skapa lust till att lära och anta nya utmaningar samt att uppmuntra barnen i sin utveckling. Samhället är även i ständig utveckling och förändring. Dagligen tas det upp frågor kring förskolan och de ökande barngrupperna. De frågorna som vi lyfter fram anser vi är väldigt viktiga och vill nu undersöka dem utifrån förskollärarens perspektiv. Vi vill med en enkät undersöka om vår oro delas med flera eller om den bara är vår egen.

Syfte och frågeställningar

Syfte

Vi har valt att undersöka förskollärarens uppfattning av sin arbetssituation och hur denne anser att den påverkar deras hälsa. Vi har valt att bygga upp vårt arbete kring detta då vi känner att det är en betydelsefull fråga som faller i glömska då fokus ofta ligger på barnens bästa och deras hälsa.

Vi menar med denna undersökning och vår frågeställning att det är en viktig fråga som vi gärna bidrar med kunskap till. Vi hoppas även att med vår undersökning kunna få fler perspektiv kring frågan.

Frågeställningar

- Vad har förskolläraren för uppfattning om sin hälsa och arbetssituation i relation till barngruppens storlek?
- Hur upplever förskolläraren sitt arbete i stora barngrupper?
- Hur får förskollärare tid till arbete med de didaktiska frågorna som berör planering av aktiviteterna, genomförandet och utvecklingen i verksamheten?

Undervisning i förskolan

Förskolans roll och uppdrag i samhället har utvidgats påtagligt de senaste åren. I dag är förskolan det första steget i det svenska utbildningsväsendet och drygt 84 % av alla barn i åldrarna 1-5 år deltar i verksamheten. Detta ställer nya och ökade krav på förskolans personal och ledning. Det ställer också krav på att det finns personal att tillgå. Välutbildad och engagerad personal är den enskilda och största kvalitetsfaktorn i förskolan (Enström Jakobsson & Klockljug, 2006).

Under det senaste decenniet har svenska förskolan införts som en del av utbildningssystemet med en nationell läroplan som även hunnit reviderats. Läroplanen anger de samhälleliga och pedagogiska intentioner för förskolebarns lärande och utveckling. Det Sheridan et al. (2011) menar med den samhällsliga och de pedagogiska intentionerna är, att det är statliga mål som ska uppnås i verksamheten kring fostran och undervisning. Idag har även lärandet fått större fokus i förskolans läroplan, det vill säga att man nu tydligt kan se att förskolan allt mer närmar sig skolan. Lek, lärande och utveckling liksom planering, dokumentation, bedömning och utvärdering av verksamheten är centrala begrepp i den nya Läroplanen för förskolan (Renblad & Brodin, 2012).

I den förtydligade Läroplanen för förskolan (Skolverket, 2010) kan man ta del av att förskollärare har fått ett särskilt ansvar gällande uppföljning, utvärdering och utveckling av verksamheten vilket betyder ett utökat ansvar över det pedagogiska arbetet i förskolan. Förskolläraren ansvarar också över att se till att utvecklingssamtalen genomförs och att innehållet i dessa är väsentligt. Värt att tydliggöra är också att alla i arbetslaget har möjlighet att genomföra utvecklingssamtalen men att förskollärarna har det yttersta ansvaret.

Mia Maria Rosenqvist som är förskollärare och docent i pedagogik skriver på hemsidan Pedagogiska magasinet (<http://www.lararnasnyheter.se/pedagogiska-magasinet/2011/08/17/barn-lar-leken>) en artikel som handlar om barn som lär i leken att med detta förstärkta pedagogiska uppdrag i förskolan krävs det också en förstärkt pedagogisk kompetens hos såväl förskollärare som barnskötare och även den pedagogiska ledningen av förskolan (Utbildningsdepartementet, 2010). Den pedagogiska kompetensen i förskoleverksamheten ökar och utvecklas genom att Lpfö 98 har reviderats och pedagogerna har fått tydligare arbetsbeskrivningar och ansvar. Förskolan styrs av läroplanen som anger mål och riktlinjer för verksamheten (Skolverket, 2014, 7 september). Förskolan ska lägga grunden för ett livslångt lärande i en verksamhet som är rolig, trygg och lärorik. Det ska vara en god pedagogisk verksamhet där omsorg, fostran och lärande bildar en helhet (Skolverket, 2005).

Den tidigare förskoleministern Nyamko Sabunis mål var att förskolans kvalité ska vidareutvecklas så att de barn som vistas där blir trygga individer och genom ett lekfullt lärande få en bra grund för den framtida skolgången (Utbildningsdepartementet, 2010). I Lpfö 98 finns det också mål för verksamheten, chefer, förskollärare och pedagoger. Förskolläraren är den som har fått det övergripande ansvaret för att ge barn de redskap de behöver för att lära sig och för att kunna utvecklas (Doverborg, Pramling, & Pramling Samuelsson, 2013).

Ordet undervisning är starkt förknippat med skolan och är en föreställning om hur lärandet är organiserat i form av en talande lärare och lyssnande barn, som även är kallat

“katederundervisning” (Doverborg et al., 2013). I verksamheten för förskolan ska man främja leken, kreativiteten och det lustfyllda lärandet samt ta till vara och stärka barnets intresse för att lära och erövra nya erfarenheter, kunskaper och färdigheter. Lek och skapande har alltid haft en stor betydelse för barn och är en utgångspunkt i förskolans verksamhet (Utbildningsdepartementet, 2010). Barns lärande sker i ett samspel med omgivningen och därmed är hela förskolan och dess pedagogiska verksamhet en ”arena” för undervisning. Ett lärande kan ske i alla tänkbara situationer och sammanhang på förskolan (Pramling Samuelsson & Sheridan, 2006).

Mia Maria Rosenqvist på pedagogiska magasinets hemsida (<http://www.lararnasnyheter.se/pedagogiska-magasinet/2011/08/17/barn-lar-leken>) menar att förskolläraren alltid har undervisat på förskolan men att det ordet inte har använts, istället har man sagt att barn ska *lära sig*. Vad hon vill säga med detta är att leken kan professionaliseras genom att man sammanbinder lek och “ämnes”-undervisning.

Som vi nämnde i inledningen så skriver Arbetsmiljöverket och Statistiska centralbyrån i sin rapport att lärare överlag upplever sig ha en hög arbetsbelastning (Arbetsmiljön, 2013). Även via Lärarförbundet kan vi läsa att förskollärare och fritidspedagoger enligt Försäkringskassan är högst representerade för sjukskrivningar (Lärarförbundet 2014, 10 april). Likaså i dagstidningen DN, skriven av Holmberg (2014, 10 april) kan vi läsa att fritidspedagoger och förskollärare är kraftigt överrepresenterade när det gäller sjukskrivning för psykiska diagnoser. Därför tycker vi att detta är något som känns viktigt för oss och något som vi upplever borde tas på allvar. Vi uppfattar att förskollärarna har stor press på sig samt ett stort ansvar, det får inte glömmas bort att det i längden kan skada hälsan.

Vi har även tagit del av Skolinspektionens granskning av Begler, Ahnberg och Bonivart Säfström (2011, 14 juni) via SvD. Granskningen visar att pedagogerna i förskolans verksamhet i bland uttrycker en rädsla för “skolifiering”. Pedagogerna menar att de är rädda över att förskolan allt mer ska likna skolverksamhet och inte en förskola. Begler et al., (2011, 14 juni) menar dock inte att förskolan ska skolifieras utan att det krävs en medveten pedagogisk ledning för att det ska leda till en lärandeprocess som utökar barnens kunskapsutveckling. De små barnens lärande sker trots allt bäst i lekens form och på barnens egna villkor. Intentionerna är därmed inte att man ska ta efter skolans metoder.

Tidigare forskning

Under den här rubriken har vi valt att presentera och behandla tidigare forskning som berör vår huvudfråga. Sökandet efter relevanta artiklar till arbetet har skett genom olika databaser på internet som Google, Libris, [ERIC \(EBSCOhost\)](#) samt [PsycINFO \(Ebscohost\)](#). Vi har även använt oss av väsentlig litteratur, vetenskapliga artiklar samt forskningsartiklar i vårt arbete. Eftersom vi har haft svårt att hitta forskning som rör just vår fråga har vi tagit del av forskningsområden som ligger i närheten. Så som stress, barngrupper, det pedagogiska arbetet och om den pedagogiska kvalitén samt personaltäthet.

Stress

Söker man på stress på Vårdguidens hemsida www.1177.se så framkommer det, att stress är en del av livet - alla blir stressade någon gång. Stressen uppstår i situationer då något extra krävs av oss. Kroppen brukar då få extra kraft och energi, vilket kanske inte alls låter så farligt. Men om stressen pågår för länge så kan kroppen ta skada av detta och det är därför viktigt med återhämtning och vila.

Ellneby (1999) skriver att kortvarig akut stress kan vara relativt lätt att hantera, men den långvariga stressen påverkar hjärnans kemi, vilket i sin tur får effekter på olika delar i kroppen. En hög stressnivå under lång tid ökar bland annat risken för allvarliga sjukdomar så som hjärtinfarkt, högt blodtryck och stroke.

I en engelsk artikel som berör klassrummens organisation och lärarnas stress skriver författarna Pakarinen, Kiuru, Lerkkanen, Poikkeus, Siekkinen och Nurmi (2010) i sin studie att lärares stress och arbetsrelaterade utmattningar kan vara allvarligt skadligt för att de ska kunna prestera i sitt jobb (Grayson & Alvarez, 2008). Författarna tar även upp i sin studie att lärare med symtom för utbrändhet i arbetet också kan ha minskad tolerans när det kommer till att tillgodose speciella behov hos elever med vad de betonar som ett "utmanande beteende". Författarna menar också i sin studie att en emotionell utmattning kan leda till undvikande av interaktion tillsammans med eleverna men också en sänkt känslighet. De menar att lärares stress skulle kunna ha en negativ påverkan på elevernas emotionella välbefinnande (t.ex. Kyriakou 1987). Författarna menar i sin studie att de lärare som har utbrändhetssymtom också med större sannolikt skulle ha mindre chans att utföra och uppnå pedagogiska mål än sina friska och engagerade kollegor (Pakarinen et al., 2010).

Allison, Friedman-Krauss, Cybele Raver, Neuspiel och Kinsel (2014) tar även de upp i sin artikel att stress kan förekomma i verksamheten hos pedagogerna om de har barn med särskilda behov i barngruppen. Allison et al., (2014) menar i sin studie som handlar om beteendeproblem hos barn och lärares stress att barn med särskilda behov påverkar förskollärarens förmåga att ge hög kvalitet till verksamheten. Förskolläraren blir allt mer stressad och känner sig otillräcklig när arbetsbördan ökar. Tålamodet hos pedagogerna räcker tyvärr inte till vilket därmed leder till den ökade stressen. Fortsättningsvis menar Allison et al., att genom att utbilda förskollärare i aktuella ämnen som exempelvis specialpedagogik för att tillgodose barnens speciella behov så ska det på så vis kunna minska stressen och glädjen i arbetet kan öka. Hon menar även att förskollärarna då kommer att känna att de har en bättre kontroll över barngruppen och att de känner sig utrustade för att kunna stödja varje enskild individs speciella behov.

Utav stress kan man även reagera som Asplund, Carlsson et al. (2001) kommit fram till utifrån sina studier som visar att personal kan reagera olika med bland annat anpassning, kamp eller flykt som strategi när kraven, stressen samt svårigheterna i arbetet blir för stora. Detta skulle i sin tur kunna leda till att arbetet i verksamheten inte blir tillräckligt väl utfört då det pedagogiska arbetet med dokumentation och andra arbetsuppgifter blir lidande, men det kan även leda till att förskollärarna själva väljer att prioritera annorlunda. Ellneby (1999) beskriver att stress är det engelska ordet för spänning eller tryck. Stress är en reaktion av att vi utsätts för extra stora fysiska, emotionella eller intellektuella krav och påfrestningar. Författaren påpekar också att de yrkesgrupper som arbetar med människor, som vårdpersonal, pedagoger och lärare utsätts mer än andra för långvarig stress, något som kroppen inte alls mår bra av.

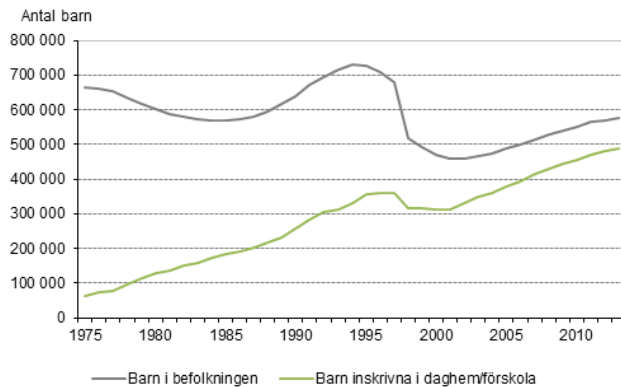
Ellneby (1999) tar även upp att risken för stress är högre för kvinnor än för män, eftersom kvinnor ofta har större empatisk förmåga och kan därför inte låta bli att engagera sig i andra som behöver deras hjälp. På SvDs hemsida (http://www.svd.se/naringsliv/karriar/jobbet-stressar-aven-pa-fritiden_3584596.svd) kan vi ta del av det en forskare i sociologi vid namn Filip Fors har skrivit att det generellt är kvinnorna som är mer stressade än männen, både när det gäller i arbetet och på fritiden vilket även Ellneby (1999) berör.

Läser vi sedan på Forte:s hemsida (<http://www.forte.se/sv/Publicerat/Forskare-berattar/2013/Vantrivsel-pa-jobbet-kan-leda-till-hjartinfarkt/>) som är den statliga myndigheten för folkhälsa så kan vi ta del av vad Töres Theorell som är professor emeritus i psykosocial miljömedicin vid Stressforskningsinstitutet på Stockholms universitet. Han beskriver där en situation under 1990-talet då många långtidssjukskrivningar kom in och av dessa var större delen kvinnor inom vården och skolan. Det var också då de branschernas arbetsintensitet ökade samtidigt som upplevelsen av att kunna påverka sin arbetssituation minskade, dessutom påpekade Töres att många hade dubbelarbete med ansvar för hem och barn.

Barngrupper

Kihlbom, Lidholt och Niss (2009) skriver att sedan början av 1990-talet har barngruppernas storlek ökat. Författarna menar att barngruppernas storlek och personaltäthet är två frågor som har diskuterats mycket kring de senaste åren. När diskussionen kommer upp om vilken av dessa två som är de viktigast menar författarna att det ofta diskuteras i svensk och internationell forskning att det är gruppstorleken som väger något tyngre än personaltätheten. Kihlbom et al., (2009) menar att forskning visar på att antal barn i gruppen har en större betydelse än hur personaltätheten ser ut.

Barnen blir allt fler och kommunerna hinner knappt med att planera för förskoleverksamheten. Runt om i Sverige byggs förskolor ut snabbt, likaså nya byggnader och helt nya förskolor växer också fram. Enligt Skolverkets hemsida <http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik-i-tabeller/forskola> kan vi läsa att allt fler barn går i förskolan. Bara idag är det närmare en halv miljon barn som är inskrivna i förskolan. Detta innebär alltså att 84 % av alla barn som är i åldrarna 1-5 år i befolkningen går i förskolan, menar Skolverket. En artikel som publicerades 2014 tydliggör dock att det idag är 87 % av alla Sveriges barn i åldrarna 1-5 år som är skrivna i förskolan (Sheridan, Williams & Pramling Samuelsson, 2014).

Figur 1. Antal barn i befolkningen, inskrivna i förskola och daghem (Skolverket, 10 mars 2014)

I [fig. 1](#) kan ni dock se den tabell som finns på Skolverkets hemsida, den visar det antal barn i befolkningen samt inskrivna i både förskolan och daghem så långt som från 1975 men endast fram till 2013. Barn 1-6 år (t.o.m. 1997) och 1-5 år (fr.o.m. 1998).

År	Genomsnittligt antal barn	
	per grupp	per årsarbetare
1985	13,4	4,3
1990	13,8	4,4
1995	16,7	5,5
2003	17,2	5,4
2004	17,2	5,4
2005	17,0	5,2
2006	16,7	5,1
2007	16,7	5,2
2008	16,9	5,3
2009	16,8	5,3
2010	16,9	5,4
2011	16,8	5,3
2012	16,9	5,3
2013	16,8	5,3

Figur 2. Statistik av genomsnittligt antal barn (Skolverket, 10 mars 2014)

I [fig. 2](#) kan vi även se statistik som sträcker sig ända från 1985 men endast så långt som till 2013. Det framkommer enligt Skolverket att barnantalet ökar, trots detta avser skolverket att personaltätheten är stabil och att den genomsnittliga barngruppen inte har blivit större.

Utifrån forskning som Kihlbom et al. (2009) tagit del av är en grupp på 13-15 barn i åldern 4-5 år att föredra om barn ska kunna utvecklas på ett optimalt sätt. Författarna belyser även att de tagit del av forskning om att de yngsta barnen och barn i behov av stöd har ett behov att ingå i mindre grupper än så. Kihlbom et al. (2009) menar också att man kan se att stress, stora barngrupper och för få pedagoger hänger samman med varandra och kan bidra till negativ hälsa för både barn och personal. Kihlbom et al., menar istället att en rimlig storlek på barngruppen och en ordentlig bemanning av personal bör göra så att verksamheten och hälsan bli bättre för alla inblandade.

Allt fler barn och många av dem under tre år är nu inskrivna i förskolan utan att resurserna märkbart ökar, att detta har följder för pedagogernas arbetssituation är

självklart. Kraven ökar på personalen ju fler barn som finns i gruppen och gruppstorleken har större betydelse för den pedagogiska kvalitén ju yngre barnen är (Kihlbom et al. 2009).

Pedagogiskt arbete och kvalitén i förskolan

De allt mer försämrade arbetsvillkoren inom förskolan och skolan upplevs som ett hot mot verksamhetens kvalitet (Asplund Carlsson et al, 2001). Då kan det vara viktigare att värna om kvalitén. Barnen utvecklar sin självkänsla och får en positiv inställning till ett livslångt lärande i en pedagogisk verksamhet av hög kvalitet oberoende av vilken inriktning en förskola har, så ska dess innehåll och pedagogiska förhållningssätt leda till att barn mår bra, har roligt, lär och utvecklas i riktning mot de mål Läroplanerna för förskolan och skolan förordar. Eftersom det är målen som anger riktningen för den önskade kvalitetsutvecklingen i förskolan och skolan är det graden av måluppfyllelse som utmärker förskolans och skolans pedagogiska kvalitet (Utbildningsdepartementet, 1998a; 1998b; Asplund Carlsson et al. 2001).

Förskolan är inte bara beroende av lärarnas kompetens och förståelse för målen och förskolans tilldelning för verksamheten utan även bunden till deras övertygelse och syn på barnen och deras kunskap och lärande. I denna mening menar Sheridan et al. (2011) att lärarnas kompetens och övertygelser påverkar förutsättningarna för barns lärande i förskolan. De menar även att lärarkompetensen kan definieras som en medvetenhet om praktiska teorier som kommer ur erfarenheter, teorier, personlighet och värderingar (Sheridan et al., 2011). Kvalitén i förskolan ska bedömas efter hur verksamheten uppfyller målen i nuet - huruvida det är bra eller dåligt att vara i barnomsorgen eller i skolan för barnen och personalen idag. Med särskild uppmärksamhet på barns utveckling och lärande, hälsa, säkerhet och arbetsmiljö.

Enligt Asplund Carlsson et al. (2001) och deras projekt visar det sig att barngrupperna blivit allt större och personaltätheten lägre under de senaste åren. Det har enligt personalen fått som konsekvens att ”känslan av att klara sina uppgifter bygger till stor del på hur väl man råder över sin tid samt på hur bra ansvarsfördelningen och planeringen fungerar i arbetslaget”. Gotvassli (2002) menar att personalen är förskolans viktigaste resurs och har som sådan en nyckelroll när det gäller att utveckla förskolan enligt de krav som barn, föräldrar och samhället ställer. Dessa krav genomgår en ständig förändring och omvärdering. Utifrån svenska studier påvisar Asplund Carlsson et al. (2001) samtidigt att ledning, samstämmighet och personal också är viktiga för kvalitén i verksamheten (Sheridan et al., 2011). Det påvisar i sin artikel och inhämtandet av forskning att förskolans kvalitet tydligt visar att lärarkompetensen är en av de viktigaste aspekterna för förskolans kvalitet och där kunskapsinnehåll, pedagogik, lärandeinriktningar och attityder är viktiga.

Personaltäthet

Gruppstorleken och personaltätheten har betydelse för personalens välmående. Större elevgrupper leder till stress, sjukfrånvaro, utbrändhet, och tidiga pensionsavgångar och äventyrar på så sätt indirekt elevernas möjlighet till inläring (Asplund Carlsson et al., 2001). Kihlbom et al. (2009) tar att sjukskrivningsfrekvensen och andelen långtidssjukskrivna är hög bland förskolepersonal. De menar även att det är oförsäkamt att inte ta personalens oro över detta på allvar. Författarna skriver att under 1990-talet har utbildningsnivån ökat bland barnomsorgens personal. År 1999 hade 54 procent av årsarbetarna i förskolan pedagogisk högskoleutbildning, en ökning från 48 procent år

1991 (Asplund Carlsson et al.2001). Asplund Carlsson et al. menar att det varken är personaltätheten i sig eller stora barngrupper som avgör hur klimatet eller kvaliteten är i barnomsorgen. Det är istället samstämmigheten mellan ledning och personal samt inom arbetslaget som är nyckeln till hur arbetet ska bedrivas. Kihlbom et al. (2009) menar dock att den personaltäthet som finns angiven på papper är i realiteten en helt annan, eftersom det vid sjukdom sällan finns några vikarier att tillgå. Författarna hävdar därmed att vikarier är ett ämne som är problematiskt då det är en ekonomiskt fråga samt att barnen behöver kontinuitet i relationen till vikarierna. Vi vill återigen betona det Asplund Carlsson et al. (2001) hävdar att ledning och samstämmighet i personalgruppen är viktig för kvaliteten, enligt svenska studier.

Viktigt i forskningsöversikten

Det vi anser har varit viktigast i vår forskningsöversikt är att vi har fått tagit del av ett flertal författares åsikter och tankar kring vår huvudfråga, Vad har förskolläraren för uppfattning om sin hälsa och arbetssituation i relation till barngruppens storlek? Vi anser att de två viktigaste rubrikerna i vår forskningsöversikt är stress och stora barngrupper, utifrån dem har vi kommit fram till vår huvudfråga.

Metod

I metodavsnittet beskriver vi hur vi har gått tillväga med vår undersökning. Vi redogör för vilken metod vi har valt att använda oss av samt beskriver vilka som kommer att delta. Vi diskuterar även hur vi har arbetat med det inhämtade materialet utifrån vår undersökning och hur vi har genomfört den.

Val av metod

Till vårt examensarbete och undersökning har vi valt att använda oss av en enkät som undersökningsmetod. Vi vill ta del av förskollärarnas tankar och åsikter och hur de uppfattar sin situation kring deras arbetsätt i relation till barngruppens storlek. För att försöka nå svaren på våra frågor har vi valt att använda oss av en enkät (se bilaga 1). I enkäten finns det frågor med både öppna och slutna svar. Enkäten blir lik en intervju då de flesta av våra frågor har långa svarsalternativ. Enligt Kvale och Brinkman är enkäter och strukturerade intervjuer i flesta fall likartade som forskningsinstrument inom samhällsforskning. Kvale och Brinkman menar också att den uppenbarliga skillnaden mellan dem är att i enkäten finns det ingen som intervjuar utan respondenterna måste själva läsa och besvara frågorna (Kvale & Brinkman, 2009).

Enkätens innehåll

Vi har lagt mycket fokus kring förskollärarnas uppfattning av stora barngrupper och hur deras verksamhet fungerar. För att synliggöra detta har vi ställt frågor om barngruppernas storlek och hur förskollärarnas arbetssituation ser ut gällande pedagogisk planering och det didaktiska arbetet. Vi har ställt 15 frågor som berör just detta men även om förskollärarnas ålder, erfarenhet och yrkesverksamma år.

Då dagens samhälle till stor del är inriktad på elektronik och media och många förskollärare idag har tillgång till datorer eller Ipads i verksamheten valde vi att göra enkätundersökningen via en länk på internet. Detta har lett till att vi inte har haft möjlighet att utforma den själva och den kan därför bara ses via länken som skickades med informationsbrevet och som nu är stängd. Detta har vi gjort dels för att underlätta för oss själva men även för att underlätta för förskollärarna. För oss har detta blivit både lättare och smidigare då allt har skett via datorn. Vi har inte behövt lämna ut pappersformulär och heller inga extra kostnader med kuvert, frimärken och påminnelser då detta har varit gratis.

Genomförande och uppbyggnad

Genomförandet och uppbyggnaden av vår undersökning påbörjades när vi gemensamt kommit fram till ett ämne som intresserade oss båda.

I informationsbrevet som vi skickade ut till förskolecheferna framgår det att vår studie utgår ifrån förskollärarnas uppfattning om sin arbetssituation i relation till stora barngrupper. Det framgår också i informationsbrevet (se bilaga 2) att vi vill med förskollärarnas hjälp få en bredare uppfattning om hur det ser ut i verksamheterna idag, gällande stora barngrupper och de krav som vilar på förskollärarna och hur det kan påverka deras hälsa. Vidare informerades de om att deltagandet i enkäten var frivilligt och gick att avbryta om man ville (Vetenskapsrådet, 2011). De etiska övervägandena som vi har tagit hänsyn till i undersökningen är att respondenternas personuppgifter inte kommer att nämnas eller kunna utläsas i arbetet då enkäten är anonym. Detta framgår i informationsbrevet och namnen som används i arbetet är därför kodade. Materialet kommer att förvaras på Högskolan i Gävle och sedan gallras ur (Bryman, 2011). Utifrån

Vetenskapsrådet (2011) kan ett arbete som anses värdefullt för framtida bruk sparas vid institutionen. Sparandet bör ske enligt Vetenskapsrådets instruktioner.

Från det att vi skickade ut första enkäterna till att vi har fått tillbaka den sista och där med nästan alla, gick det cirka fyra veckor. Trots att de flesta förskollärarna har svarat så skickade vi ut en påminnelse för att försöka öka svarsfrekvensen (Bryman, 2011). Anledningen till varför några förskollärare valt att inte svara kan enligt Bryman (2011) bero på att upplägget av enkäten inte var tillräckligt inbjudande.

Informationen som sedan framkommit av enkäten kommer enbart användas av oss och endast till vårt examensarbete.

Urval

Urvalet till vår undersökning har skett genom ett medvetet val av förskolor för att underlätta förarbetet. Vi har valt att skicka ut enkäten till 20 förskolor i två stora kommuner som finns i vår närmiljö. Vi skickade ut enkäten till 20 förskolor för att få en variation av förskollärarnas svar eftersom verksamheter ser olika ut och alla tänker också olika vilket Bryman (2011) poängterar.

För att få fler förskollärare att delta i enkäten tog vi kontakt med enhetscheferna på de olika förskolorna. Cheferna har i sin tur vidarebefordrat informationsbrevet (se bilaga 2) och enkäten (se bilaga 1) till förskollärare på olika avdelningar och förskolor i två stora kommuner. Vi har tyvärr inte haft möjligheten att ta del av hur många förskollärare som enhetscheferna har skickat ut bilagorna till. Sammanlagt har vi fått in 24 svar.

Bearbetning av material

Vi har bearbetat material genom att noggrant läsa och tillsammans gå igenom alla förskollärarnas svar ett flertal gånger. För att underlätta för oss själva har vi även försökt att tolka ett flertal av förskollärarnas svar för att få en tydligare bild av hur de egentligen menar med det svaret de gett. Vi har gått igenom svaren ett flertal gånger för att bli grundligt insatt i dem för att sedan koppla dem till relevant litteratur.

Då vi valde att skicka ut enkäten via internet har vi haft förmånen att kunna sammanställa alla enkätsvar via datorn. Med hjälp av enkätlinken och datorn har vi kunna se alla förskollärarnas svar tillsammans i de olika frågorna. Därefter har vi formulerat och skrivit ett resultat av svaren.

Resultat

I detta stycke kommer vi att redogöra för hur förskollärarna har besvarat enkäten. I resultatet av enkätsvaren kan vi ta del av hur förskollärarna upplever sin arbetsituation. För att synliggöra förskollärarnas svar så kommer vi att göra en tydlig överblick där frågorna 1-4, 8-10 och 12 kommer att redovisas i två tabeller (tabell 1 och 2) där man tydligt kan se resultatet från svaren på frågorna. Efter tabell 1 och 2 kommer det sedan en avslutande sammanfattning av de olika svaren för att ytterligare tydliggöra resultatet av dem i form av en sammställning och analys. Den andra sammställningen som rör frågorna 5-7, 11 och 13-15 kommer att presenteras mer utförligt och i löpande text med citat från förskollärarnas svar. Namnen som vi har använt på förskollärarna i resultatet är påhittade då vi hade en helt anonym enkät.

Enkäten

I detta avsnitt finner ni sammställningen av frågorna 1-4, 8-10 och 12 som redovisas i två tabeller nedan (tabell 1 och 2). Vi avslutar varje tabell med en sammställning och analys av tabellernas enkätfrågor och svar.

Tabell 1. Antal personer per åldersspann, antal år i verksamheten, årtal för förskolläraryxamen, antal personal/avdelning, antal förskollärare/avdelning, antal barn/avdelning samt barnens ålder.

FRÅGOR					
1 a) Ålder?	25-32 år 5 pers	33-40 år 3pers	41-48 år 9 pers	49-56 år 3pers	57-64 år 4perst
1 b) Antal år i verksamheten?	1-10 år 14 pers	11-20 år 5 pers	21-30 år 4 pers	31-40 år 1 pers	
1c) Förskolläraryxamen' årtal?	1981-1991 3 pers	1992-2002 4 pers	2003-2013 13 pers	2015 2 pers	
2. a) Antal personal på avdelningen?	2-4 pers. 18 st	5-7 pers. 5 st			
2 b) Antal förskollärare/avdelningen?	1 pers. 11 st	2 pers. 8 st	3 pers. 4 st		
3 a) Antal barn på avdelningen?	8-13 barn 6 st	14-19 barn 5 st	20-25 barn 10 st	26-31 barn 1 st	32-38 barn 1 st
3 b) Ålder på barnen?	1-3 år 7 st	2-6 år 3 st	3-4 år 1 st	4-5 år 7 st	1-6 år 5 st

n = 24

Sammanfattning av tabell 1.

Tabellen ovan visar att åldersspannet på våra förskollärare är stort då den yngsta är 25 år och den äldsta 63 år, samtidigt kan vi se att hela nio av förskollärarna är mellan 41-48 år medan medeltalet är 43,7 år. Antal år i verksamheten och när förskollärarna examinerats varierar men vi kan tydligt se i tabellen att de flesta har arbetat i

verksamheten mellan 10 och 30 år. Samtidigt visar tabellen att majoriteten, hela 13 stycken av förskollärarna är nyexaminerade och två stycken tar examen i år, 2015.

Hur många pedagoger de arbetar per avdelning och hur många av dem som sedan är förskollärare kan också utläsas från tabellen. En stor del av förskollärarna (10 personer) har uppemot 20-25 barn på sina avdelningar. Åldersindelningen på avdelningarna varierar stort enligt enkäten. Ett flertal av förskollärarna arbetar i så kallade "syskongrupper" där åldrarna är från 1-6 år. Sju av förskollärarna arbetar med barn i åldrarna 1-3 och sju andra förskollärare arbetar med barn i åldrarna 4-5 år.

Tabellen nedan visar positivt/negativt för barngruppens storlek, hur förskollärarna upplever dagen på sin arbetsplats, om tid finns för planering, om det skett en förändring av barngruppernas storlek de senaste fem åren och vad förskollärarna anser är det optimala barnantalet på en grupp och hur många förskollärare som krävs per barngrupp.

Tabell 2. Förskollärarens inställning till barngruppens storlek, upplevelse av arbetsplatsen, om tid finns för planering, förändring av barngruppens storlek och optimalt antal barn.

FRÅGOR				
4. Vad tycker du om barngruppens storlek?	a) positivt 11 st	b) negativt 12 st		
8. Hur upplever du din dag på din arbetsplats?	Bra/Rolig 8 st	Ok 1 st	Stressig/Intensiv 10 st	Harmonisk/Lugn 4 st
9. Har du den tid du behöver för att planera för vad som ska göras med barnen?	Ja 7 st	Nej 16 st		
10. Hur har barngruppens storlek förändrats det senaste 5 åren?	a) oförändrad 8 st	b) större 14 st	c) mindre 1 st	
12. Hur många barn och hur många pedagoger skulle du tycka var det optimala i en barngrupp?	<u>Yngsta</u> 1-12 barn, 1-3 pedagoger 11 st	<u>Mellan</u> 12-15 barn, 2-3 pedagoger 6 st	<u>Äldsta</u> 15-20 barn, 4-5 pedagoger 4 st	4-5 barn/ pedagog är optimalt! 2 st

n = 24

Sammanfattning av tabell 2

Hälften av förskollärarna ställde sig positiva och hälften ställde sig negativa till stoleken på sin barngrupp. Svaren på de öppna frågorna från förskollärarna tyder på, att de anser att det är svårt att arbeta med stora barngrupper. Förskollärarna menar att om man delar barngruppen i mindre grupper så underlättar det arbetet i verksamheten.

Av fråga åtta framgår det att 10 av 23 deltagare upplever sin dag på arbetsplatsen som stressig eller väldigt intensiv, medan åtta förskollärare anser att deras dag på arbetsplatsen är rolig och bra samt att en förskollärare har en okej dag och fyra som känner ett lugn och att det är harmoniskt att vara på sin arbetsplats.

Förskolläraren har ett mycket stort och viktigt ansvar både för barnen som ska utvecklas, lära sig och trivas men också för hela verksamheten. För att detta ska kunna fungera så behöver verksamheten med dess innehåll planeras. I enkäten har vi ställt

frågan om förskollärarna har den tid de behöver för att planera vad som ska göras med barnen? Vi har sammanfattat det som ja- och nej svar där 16 förskollärare menar att de inte har den tid de anser att de behöver för att kunna planera vad som ska göra med barnen.

För att därefter koppla planeringen till barngruppens storlek har vi i nästkommande fråga fått fram att 14 förskollärare varit med om att barngruppens storlek har blivit större under de senaste fem åren medan åtta förskollärare har haft det helt oförändrat.

Den sista frågan som är sammanställd i tabellen är vad förskollärarna anser skulle vara den optimala storleken för en barngrupp och hur många pedagoger som bör arbeta i barngruppen. Det optimala antalet barn i en barngrupp varierar beroende på barnens ålder. Majoriteten av förskollärarna skriver att de 1-2 åringarna borde ha en barngrupp på max 12 barn och tre pedagoger. Barnen som är mellan 3-4 år skriver förskollärarna kan vara uppemot 12-15 men 2-3 pedagoger medan dem tydliggöra att de äldsta i åldrarna 5-6 år kan vara uppemot 15-20 stycken i barngruppen med 4-5 pedagoger. Sammanfattningsvis kan vi med hjälp av tabellen räkna ut att förskollärarna anser att 4 - 5 barn per pedagog är det optimala.

Öppna svar

Texten nedan är en sammanställning baserad på förskollärarna svar på de öppna frågorna 5-7, 11 och 13-15 från enkäten som inte togs upp i tabellerna (1 och 2) ovan. Sammanställningen av svaren har skrivits i löpande text där vi även valt att synliggöra citat från förskollärarnas svar för att på ett tydligare sätt redovisa svaren från enkäten.

I de två första frågorna undrade vi hur förskollärarna själva uppfattar sin arbetssituation samt om de upplever att barnen påverkas av stora barngrupper. Förskollärarna har gett oss exempel på hur de arbetar kring de stora barngrupperna, de förklarar att de delar upp barngrupperna i mindre grupper för att kunna tillgodose varje enskilt barns behov samt för att få till det pedagogiska arbetet som rör dokumentation, uppföljning och planering i verksamheten.

Den andra hälften av förskollärarna som har tolkat frågan utifrån hur vi tänkt menar att det pedagogiska arbetet påverkas genom att man inte hinner koncentrera sig på det enskilda barnet och missar tillfällena för att föra djupare dialoger tillsammans med barnen. Agda besvarar frågan så här:

Negativt på så sätt att alla barn inte får det utrymme de har rätt till. Alla barn blir inte sedda, allas behov kan inte tillgodoses.

Agda

Vi uppfattar att sex utav förskollärarna tydligt upplever att dagen blir stressig i stora barngrupper vilket enkätsvaren tyder på att det är svårt för förskollärarna att hinna med att dokumentera varje barns enskilda lärande. Stressen kan även medföra att barngruppen och den pedagogiska verksamheten kan bli lidande då pedagoger är sjuka, lediga eller har vård av barn. Maja svarade så här:

Eftersom några små inte riktigt är klara med inskolningen och gråter mycket är det, det pedagogiska som blir lidande. Vi försöker hitta stunder varje dag att planera, observera och dokumentera.

Maja

Vi uppfattar utifrån svaret på frågan om barngruppsstorlek påverkar det pedagogiska arbetet att två av förskollärarna inte alls verkar uppleva att barngruppernas storlek påverkar deras pedagogiska arbete. De menar att de har en sådan tydlig kommunikation, organisation och flexibilitet samt en välstrukturerad planering för verksamheten att det för dem fungerar bra. En förskollärare skriver dock att personaltätheten har en stor betydelse i det pedagogiska arbetet för att aktiviteter ska kunna dokumenteras och följas upp enligt Läroplanens strävansmål.

Slutligen visar enkäten att 20 utav de förskollärare som besvarat frågan faktiskt ser stora barngrupper som ett problem då det finns en oro för varje enskild individs behov av närhet, lugn och ro. Om detta skriver Greta:

Ja. De får inte utvecklas utifrån sin egen proximala utvecklingszon.

Greta

Det finns också en rädsla hos förskollärarna att de inte ska hinna se och finnas där för barnen under dagen på förskolan. Förskollärarna beskriver också att större barngrupper skapar högre ljudnivåer, stress och oro både bland barn och hos pedagoger. Detta leder till att de blir trötta, orkeslösa och har svårt att koncentrera sig. Till slut ser vi att utifrån förskollärarnas svar i enkäten så finns det förskollärare som delar vår oro om barn som kan komma i skymundan och som kanske kan ha det jobbigt i hemmet. Om detta skriver Olivia och Göran:

Absolut! Det blir de tysta barnen som ej får uppmärksamheten, stress för barnen och pedagoger.

Olivia

Ja man hinner inte med det enskilda barnet som kanske har en jobbig situation hemma också, blir mer aktiva och rörliga.

Göran

Arbetet på förskola innebär att förskollärare får en nära kontakt och relation till barnen samtidigt som förskollärare ska utföra ett flertal andra arbetssysslor. Vad förskollärarna i vår enkät påpekar är att de först och främst prioriterar tryggheten hos och med barnen, då de anser att detta är det absolut viktigaste. Kim och Love beskriver det så här:

Att barnen ska känna sig trygga är det allra viktigaste. Barnen ska även känna att de är viktiga för oss pedagoger. Barnen ska under sin vistelse på förskolan erbjudas en verksamhet där de ska få möjlighet att utvecklas på ett positivt sätt. Vidare ska barnen erbjudas en rolig och utvecklande verksamhet som är varierande med både skapande, rörelse, natur med mera.

Love

Verksamheten ska vara på rätt nivå för det enskilda barnet och allt ska utgå från LEKEN.

Kim

Åtta av förskollärarna beskriver också att leken är bland det viktigaste att prioritera, lika viktigt är det, tycker förskollärarna att det ska vara roligt för barnen att komma till

förskolan. Förskollärarna nämner också vikten av fantasin och lekfullheten hos sig själva som pedagog och även att det är viktigt att ha roligt tillsammans med barnen. Om detta säger Gunvald:

Leken, det lustfyllda lärandet i vardagen, spontaniteten, som föds ur en trygg välplanerad vardag.

Gunvald

Något som förskollärarna också anser vara viktigt är att se barnen här och nu för att de ska känna sig sedda och delaktiga i en gemenskap, vilket också gör det viktigt att ha en liten grupp för att skapa trygga relationer. Pedagogerna menar att de alltid måste se till att bekräfta barnen och ge dem talutrymme samt att låta barnen få utvecklas i sin egen takt. En förskollärare menar att vid nya barngrupper är det viktigt med fasta rutiner och struktur och även tillit till oss pedagoger. Omvårdnad, säkerheten och kreativiteten är också något som förskollärarna värderar högt.

Förskollärarna har själva fått förklara vilka skillnader de upplever när de arbetar i en mindre respektive en större barngrupp. Förskollärarna är eniga om att det är positivt att arbeta i en barngrupp med färre barn. Alla som har besvarat enkäten tycker att arbeta med mindre barngrupper har många fördelar då det finns mer tid till att se och uppmärksamma varje enskild individ, samtidigt som de förskollärarna får en närmare kontakt och relation till varje barn. Förskollärarna känner därmed att arbetet i mindre barngrupper gynnar dem alla. Arbetet med barnen blir mer lustfyllt och lugnet i gruppen ökar. Om detta säger Carola:

Att arbeta i en mindre grupp har fördelar då man som pedagog hinner med mer i verksamheten och tillsammans med barnen. Som pedagog hinner man genomföra dokumentationer, reflektion och aktiviteter både ensam och tillsammans med barnen.

Carola

I en mindre barngrupp känner förskollärarna att det är lättare att nå ut till barnen då stressen minskar och att det finns en större chans att alla barn både får synas och komma till tals i gruppen. Förskollärarna menar att möjligheterna ökar genom att arbeta i en mindre barngrupp. Det finns mer spontanitet likväl som att man har mer möjlighet att arbeta på djupet. Man får också mer möjligheter till reflektion, både i arbetslag och tillsammans med barnen. Förskollärarna menar också att de blir både positivare och får mer ork när de har möjlighet att arbeta i mindre grupper. Fatma beskriver det så här:

Mindre barn i gruppen ger mer tid åt varje barn, man har tid att sitta tillsammans med barnen på ett annat sätt, i en barngrupp med 20 barn eller fler går den mesta tiden åt till att lösa konflikter, byta blöjor eller att diska och städa.

Fatma

Förskollärarna som har besvarat enkäten har även fått beskriva sina synpunkter på att arbeta med och i stora barngrupper. Förskollärarna menar att de i stora barngrupper inte hinner se, lyssna eller prata med alla barn under dagen. Förskollärarna menar även att stora barngrupper gör även så att man blir mer som en lärare istället för en medforskare. Några utav förskollärarna känner att större barngrupper kan leda till att ljudnivån och

stressen ökar vilket medför att verksamheten behöver bli mer styrd för att minska konflikter och för att de som förskollärare ska räcka till. Om detta säger Agnes:

I en större grupp går tiden mer till att få dagen att gå runt och då kan jag ibland känna att man kanske inte alltid har gjort det bästa man kan vissa dagar.

Agnes

Två av förskollärarna har svarat genom att förklara att det är värt att tänka på att det kanske inte är själva barngruppens storlek som är det största felet. De menar istället att det kan finnas flera bakomliggande faktorer som gör att det känns stressigt och tungt i stora barngrupper. De betonar också att arbetet blir bättre med fler kollegor på plats som kan bolla och planera verksamheten. Oskar menar att:

Det är lättare att hinna med färre barn och att hinna få tid till alla. Det är inte bara barngruppens storlek som har betydelse utan också personaltätheten. Fler personal gör också att man har tid att fördela.

Oskar

En utav frågorna vi ställde till förskollärarna genom enkäten var "om och när har/tar du dig tid att sitta ner, se och vara med barnen" Vi anser att denna fråga är enormt viktig, vilket gjorde det till en självklarhet att vi hade med den som en fråga i vår enkät. Förskollärarnas svar tyder på att de ser denna fråga som viktig då många svar var väldigt ordentligt besvarade. Förskollärarna beskriver att så fort tid finns så sätter de sig ner och är med barnen, vilket de flesta förskollärarna som deltagit tycker är en självklarhet då de anser att det är deras viktigaste arbetsuppgift. Lisa svarade såhär:

Det är min arbetsuppgift och skulle jag inte kunna uppfylla den på min nuvarande arbetsplats skulle jag söka en ny!

Lisa

Förskollärarna tydliggör genom svaren att de prioriterar att vara med barnen vilket leder till att det blir mycket arbete på annan tid. Samtidigt menar förskollärarna att det ibland kan vara väldigt svårt att hinna med att sitta ner och vara med barnen. De tar då istället vara på de tillfällen när det är lugnare i verksamheten och lite mindre barn så som tidigt på morgonen, efter vilan eller på eftermiddagen. Tyvärr svarar några förskollärare att de upplever att det inte finns så mycket tid till att sitta ner och vara med barnen då mycket tid går åt till att till exempel diska och duka. Lena skriver så här:

Det är svårt när man har barn som är utåtagerande/fysiska, de måste man alltid ha ett öga på.

Levis

En annan intressant fråga som vi ställt till förskollärarna kring stora barngrupper är "hur och vad de gör i sitt arbete för att motverka dessa stora barngrupper" Förskollärarnas svar på frågan är tyvärr att de är eniga om att det inte är så mycket de kan göra mer än att dela upp barngrupperna i mindre grupper och försöka arbeta utefter det. Flera utav förskollärarna menar att de även kan ta upp problemet med ledningen och chefer men att det i slutändan är politikerna i kommunerna och pengarna som styr. Såhär säger några av förskollärarna som besvarat frågan:

Vi kan inte motverka stora barngrupper. Vi har de lokaler vi har och den personal vi har vilket är chefen som fördelar. Det vi skulle kunna göra är att dela barnen på avdelningen vilket ofta spricker på personalbrist.

Lennart

Pratar med chefen, påvisar aktuell forskning om barngrupperstorlek, diskuterar detta fackligt för att nå till de politiker som bestämmer i kommunen.

Ajja

Två av förskollärarna som besvarat frågan har möjlighet till andra lösningar då de antingen arbetar på privat förskola eller på ett personalkooperativ. Så här svarar Malgot och Frida:

Privat förskola! Vi har möjligheten att sätta ett tak för hur många barn vi tar in!!! Så kan aldrig en kommunal förskola göra.

Malgot

Vi är ett personalkooperativ som endast tar in så många barn vi anser passar för vår verksamhet. Det är ingenting man blir rik på, men förhoppningsvis gynnar det barnen!

Frida

Den sista frågan i enkäten handlade om hur förskollärarna utvärderar och reflekterar i arbetslaget över barnens lärande och verksamheten. I denna fråga har förskollärarna svarat att de alla utvärderar och reflekterar men på olika sätt och olika mycket.

Förskollärarna beskriver i sina svar att de utvärderar och reflekterar allt varje vecka till varannan vecka. Ibland sitter de hela arbetslaget och ibland enskilt.

Någon förskollärare menar att de tar sig tid till det pedagogiska arbetet när barnen har fri lek. Förskollärarna nämner även att de har möjlighet att diskutera och reflektera tillsammans på personalmöten, arbetsplatsträffar och planeringsdagar. Flera utav förskollärarna har även enskild planeringstid och grupprefleksion i arbetslaget.

Förskollärarna utvärderar och reflekterar för att de ska kunna ge barnen nya utmaningar och att det lustfyllda lärandet tas tillvara på. Förskollärarna skriver att de diskuterar, reflekterar och utvärderar även över veckan som varit för att se hur arbetet med barnen ska fortgå. De planerar och reflekterar även över den näst kommande veckan. Vivi och Haldis beskriver deras utvärdering, dokumentation och observation så här:

Genom pedagogisk dokumentation. Vi gör observationer och reflekterar över vad vi har gjort samt vad vi kan göra bättre och hur vi kan utveckla nya utmaningar för barnen. Vi har varje fredag reflektion då vi sitter två avdelningar och delar tankar samt aktiviteter som vi gjort. Att få tips och ibland hjälp i hur man kan göra är till stor nytta.

Vivi

Vi diskuterar mycket löpande, varje vecka, vi sitter ner och talar om hur barnen har lärt sig och hur de har visat intresse i projektet.

Haldis

Två utav förskollärarna beskriver att alla i arbetslaget använder sig av elektroniska verktyg för att reflektera och utvärdera, medan någon annan beskriver att de använder sig av en enkät för att utvärdera och reflektera. Sophie beskriver det så här:

Vi använder oss av ett elektroniskt reflektionsprotokoll som alla i arbetslaget fyller i efter avslutad aktivitet. Vi håller dokumentet levande och alla blir delaktiga.

Sophie

Några förskollärare nämner att de tycker det är viktigt att ha en öppen och löpande dialog med varandra under hela veckan. Samt att ta upp och diskutera på en gång om något speciellt har hänt.

Diskussion

I detta avsnitt kommer vi att diskutera vårt val av metod i vår studie. I metoddiskussionen kommer vi att lyfta fram och diskutera för- och nackdelar med vår planering och genomförandet av vårt arbete. Vi kommer även analysera och diskutera vårt resultat samt koppla det till litteratur och tidigare forskning. Kapitlet avslutas med de slutsatser vi kommit fram till.

Metoddiskussion

Allt eftersom arbetet med undersökningen har fortlöpt har vi kommit fram till att vårt sätt att genomföra och utforma arbetet har varit både positivt och negativt. Det negativa med genomförandet är att allt var så nytt eftersom vi aldrig hade skrivit ett så stort arbete förut. Men med erfarenhet kommer kunskap, vilket blir positivt då vi kan reflektera över vad vi åstadkommit och kan även inse att vid en ny chans till en uppsats kommer vi troligtvis göra det annorlunda. Vi har hela tiden fått läsa och tänka om, då enkäten har varit vårt metodverktyg. I vårt arbete har vi haft mycket hjälp av metodböcker av Bryman (2011) och Kvale Brinkmann (2009). En svårighet i arbetet har för oss varit de engelska artiklarna då de är svåra att hitta som *peer reviewed* men det har också varit svårt att få tag på artiklar som passar vårt ämne. Detta har gjort att vi har tagit del av närliggande forskning och litteratur som ändå berör vår huvudfråga.

Genom vårt val av att använda oss av en enkät till vår undersökning så har uppbyggnaden skett genom att vi läst ett flertal artiklar, litteratur, styrdokument och forskningsartiklar som i sin tur hjälpt oss att tillsammans med våra erfarenheter och funderingar kunnat utforma enkätens frågor (se bilaga 1). Ett misstag i arbetet var att vi skickade ut enkäterna alldeles för sent. Vi insåg inte förrän efteråt att det skulle ta lång tid att få svar på dem och att några valde att inte delta, trots upprepande påminnelser. Vi fick sammanlagt in 23 svar av våra utskickade enkäter. Trots att vi fått in så många svar så valde vi att skicka ut påminnelse till alla respondenterna för att öka svarsfrekvensen i enlighet med, Bryman (2011) tips.

Vi anser med detta att vi borde haft en bättre struktur vid utlämnandet av enkäterna till förskolorna, vi kanske hade fått in fler svar om vi lagt upp utdelningen av enkäten på ett annat sätt. I den ena kommunen skickade vi ut enkätlänken till 5 förskolechefer som ansvarar för 3-4 enheter vardera och som de sedan skickade vidare till förskollärarna på sina enheter. I den andra kommunen gavs enkäten ut via mail direkt till 15 förskollärare. Vi tror att genom att då vi skickade enkätlänken direkt till förskollärarnas mail så fick ett betydligt fler svar än att gå genom enhetscheferna. Vi anser att vi personligen skulle gått och lämnat ut enkäten till varje förskola för att presentera vår undersökning och oss själva bättre, framför allt för dem som vi inte kände. Vi är trots detta nöjda med valet av enkät som metod. Vi tror att valet av att använda oss av enkäten har gjort så att vi har fått mer utförliga svar från förskollärarna då de fått tid på sig att svara på frågorna. Vid en intervju anser vi att det skulle finnas en risk till att vi får de svar pedagogerna antar att vi vill ha. Vi tror också att vi som intervjuare skulle haft det svårt att vara objektiva och inte lägga in några värderingar under intervjun.

Positivt är också att med en enkät har förskollärarna en större möjlighet att få tid till att besvara frågorna i enkäten än i en intervju. Vid en intervju måste det passa båda parter samt att kunna gå ifrån barngruppen utan att förskolläraren och hans arbetskamrater ska känna sig stressade och då ge ofullständiga svar.

Såhär i efterhand anser vi att vi skulle definierat och förklarat våra frågor mer tydligt. Vi skulle kunna haft en hjälpsam text under varje fråga som förklarar och beskriver frågan djupare hur vi tänkte kring den. Vi fick på fråga 5 svar på hur respondenterna arbetar med stora barngrupper istället för hur det pedagogiska arbetet påverkas av barngruppernas storlek. Vi anser att deras svar troligen blivit mer utförligt om de hade förstått hur vi menade med frågan.

Vi har också kommit fram till att våra frågeställningar har varit otydliga och hade kunnat formuleras på ett bättre sätt. Hade vi formulerat en fråga till hur förskolläraren upplever sitt arbete i små grupper så hade det varit lättare att knyta ihop arbetet och slutsatsen hade kunnat bli mer tydlig.

Resultatdiskussion

I detta avsnitt kommer vi att analysera vårt resultat som vi skrivit om ovan. Svaren är sammanställda i löpande text under kategorierna hälsa och arbetssituation, hur förskollärare upplever sitt arbete i stora barngrupper, förskollärarnas pedagogiska arbetssätt utifrån de didaktiska frågorna och slutligen personaltäthet i relation till barngruppens storlek.

Hälsa och arbetssituation

Enkäten visar att ett flertal av förskollärarna upplever sin dag på förskolan som väldigt intensiv och stressig. Ellneby (1999) betonar att en hög stressnivå under en lång tid bland annat ökar risken för allvarliga sjukdomar så som hjärtinfarkt, högt blodtryck och stroke. De reagerar olika på eller vid stress beroende på situation och hur de mår rent fysiskt och psykiskt just vid det tillfället. Vad Ellneby (1999) också tar upp är att de yrkesgrupper som arbetar med människor, exempelvis vårdpersonal, pedagoger och lärare är de som har lättare att utsättas för just stress. Några andra författare Kihlbom et al. (2009) skriver också det Ellneby (1999) berör, vilket är att sjukskrivningsfrekvensen och andelen långtidssjukskrivna är högre bland förskolepersonalen.

Att läsa detta gör att vi blir oroliga och har också blivit en del av drivkraften till denna undersökning. Trots detta påvisar enkätsvaren att majoriteten av förskollärarna upplever sin dag som rolig och harmonisk, detta stämmer överens med vad Gustav Svensson som är förskollärare sedan några år tillbaka säger på (www.sverigesviktigastejobb.se). Han berättar att det är ett fantastiskt roligt arbete, att arbeta med barn i förskolan. Dels för att barnen är så snabba på att ge feedback i den åldern men också för att de är så otroligt ärliga i sina känslor och att man i arbetet möts av så mycket glädje varje dag, skriver han.

(<http://www.sverigesviktigastejobb.se/harfinnsjobben/forskollarare/gustafomattvaraforskollarare.1846.html>).

Hur förskollärare upplever sitt arbete i stora barngrupper

Enligt Kihlbom et al., (2009) så har barngrupperna ökat sedan början av 1990-talet. Trots detta kan vi tydligt se längre upp i arbetet, i (figur 24) att enligt Skolverket så har den genomsnittliga barngruppen inte blivit större (<http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik-i-tabeller/forskola>).

Forskning som Kihlbom et al., (2009) har tagit del av är att de visar att det optimala barngruppsantalet är 13-15 barn om barnen är i åldrarna 4-5 år, för att barnen ska kunna

utvecklas på bästa möjliga sätt. Författarna menar också att forskningen säger att om barnen är yngre och är i behov av särskilt stöd så behöver de ingå i grupper som är betydligt mindre än 13-15 barn, något som vi själva anser är en självklarhet och som vi också vill koppla till vår forskningsfråga, vad har förskolläraren för uppfattning om sin hälsa och arbetsituation i relation till barngruppens storlek?

Utifrån förskollärarnas enkätsvar så bekräftar de att barngruppens storlek har blivit större det senaste 5 åren. Genom vårt resultat visar det även att förskollärarnas svar är både positiva och negativa när det kommer till skillnader att arbeta i mindre respektive större barngrupper. Flertalet av förskollärarnas svar tyder på att arbete med mindre barngrupper är att föredra då det blir lugnare i barngruppen och samspelet mellan barn-barn och barn-pedagoger gör att de har tid till att se och höra varandra och mer spontana aktiviteter kan ske. Vi kan koppla det till vad Granberg (2003) betonar, att det är otroligt viktigt att det finns platser för barnen att få vila och leka avskilt. Samtidigt tydliggör Skolverket (2005) att trots en stor barngrupp så är det upp till pedagogerna att med sin kompetens, kunnande och förhållningssätt skapa en fungerande och trivsamt barngrupp. En förskollärare skrev att i den mindre gruppen kan jag som pedagog vara en medforskande i gruppen medan i en större grupp är jag mer som en "lärare" och har en mer övervakande roll.

När det gäller förskollärarnas syn på barngruppens storlek så är det även här positiva och negativa svar. Hälften av förskollärarna menar att barngruppens storlek kan vara positiv då dem får möjlighet dela in gruppen i mindre grupper och därmed får en annan möjlighet att se och prata med varje enskild individ. Uppdelningen av mindre grupper är positivt för både barn och personal då miljön och ljudnivån blir lugnare. Mindre grupper gynnar både barn och personal då utvecklingen och lärandet sker i en lugnare miljö där barnen får komma till tals.

Förskollärarna skrev att dagen också kräver planering och struktur och ett positivt tänkande för att se möjligheter istället för hinder. En förskollärare skrev att det positiva med en stor barngrupp är att barnen har fler kompisar.

Resterande hälft av förskollärare menar att det är negativt med barngruppens storlek då de uppfattar den som alldeles för stor. Förskollärarna skrev att det är svårt att hinna se alla barn vilket skapar stress, speciellt om man har barn med speciella behov och ett annat modersmål. Även Allison et al. (2014) menar just detta, att förskolläraren kan bli stressad och känna sig otillräcklig då det inte finns tillräckligt med kunskap för att hjälpa barn med särskilda behov. Förskollärarna menar också att det negativa blir att ljudnivån är hög och att dagarna blir röriga och ostrukturerade. Socialstyrelsen (2010) skriver att utsättas för ljud och buller på sin arbetsplats kan göra så att arbetsuppgifterna blir allt mer ansträngande och tröttnande. Detta kan i sin tur leda till att man presterar sämre. Ökad ansträngning kan också leda till en försämring av prestationsförmågan på längre sikt, samtidigt som det kan leda till att man sänker sin ambitionsnivå som då kan ha en negativ inverkan på det pedagogiska och didaktiska arbetet.

Granberg (2003) belyser att de små barngrupperna på förskolan är att föredra när det kommer till de yngsta barnen, så att de får möjlighet till den nära kontakt med pedagogerna som de kräver. Förskollärarna är alla eniga om att barn påverkas av stora barngrupper, särskilt de allra yngsta. Precis som Malin Broberg från SVT (<http://www.svt.se/nyheter/regionalt/gavledala/stora-barngrupper-skadligt>) skriver så kan man utifrån forskningen se att kvalitén försämras ju fler barn man har. Pedagogernas möjligheter till att svara lyhört på barnets kommunikation kan försämr

om man har mellan 3 och 5 barn, menar hon. Enligt Malin Broberg visar även forskning på att för stora barngrupper riskerar att skada barnens utveckling. Förskollärarna betonar i enkäten att det blir för många relationer och för rörigt för barnen, speciellt för de barn som har svårt att sortera intryck. Ljudnivån blir för hög och barnen får svårt att varva ner och koncentrera sig, menar förskollärarna.

För att motverka stora barngrupper skrev förskollärarna att det inte ligger hos dem, det är ledning och chefer som har ansvaret i denna fråga, något som Asplund Carlsson et al. (2001) också tar upp utifrån svenska studier. Författarna påvisar genom de svenska studierna att ledning och samstämmighet med personalen också är viktig för kvaliteten i verksamheten. Förskollärarna betonar dock att de uppmärksammar problemet för ledning och chefer samt försöker arbeta utefter de förutsättningar som finns. Detta gör förskollärarna genom att dela upp barnen i mindre grupper medan privata förskolor bestämmer antalet barn själva och därmed sätter ett tak för hur många barn de tar in.

Fler av förskollärarna nämnde i enkäten att det är svårt att få tid till att planera vad som ska göras med barnen i verksamheten. Enligt Lpfö 98 ska förskolläraren ansvara för att varje barns utveckling och lärande Fortlöpande och strukturerat dokumenteras för att tillgodose barnens förmåga att utvecklas och lära i enlighet med läroplanens mål. En förskollärare skrev att de ofta får använda kvällar till skrivarbete, dokumentation med bilder, förberedelser i arbetet och inför samtal med föräldrar. Vi vill med detta lyfta det Kihlbom et al. (2009) menar genom sin forskning att stress, stora barngrupper och för få pedagoger hänger samman med varandra och kan därmed bidra till en negativ hälsa för både barnen och personalen på förskolan. Författarna menar att har man ett rimligt antal barn i en barngrupp och ordentligt med pedagoger så bör både hälsan hos barn och pedagoger bli bättre samt att verksamheten fungerar.

Förskollärarnas pedagogiska arbetssätt

Alla förskollärarna som svarat på enkäten skrev att tryggheten, leka och ha roligt samt att bli sedd och lyssnad på är det som förskollärarna prioriterar högst i verksamheten. I enlighet med Läroplanen för förskolan (2010) ska grunden för ett livslångt lärande och en rolig, trygg och lärorik miljö skapas för alla barn som deltar. Barnen på förskolan ska även få möjlighet till stimulans, utveckling och lärande samt erbjudas en trygg omsorg. Förskollärarna beskriver att de flera gånger under dagen försöker att sitta ner och vara med barnen för att de anser att det är en självklarhet och deras viktigaste arbetsuppgift. Lpfö 98 tar även upp att barnen i förskolan ska få möta vuxna som ser varje barn och dess möjligheter och som är delaktig i samspelet med både det enskilda barnet och barngruppen. Pedagogerna ska även utmana varje barns nyfikenhet och vilja till förståelse för språk och kommunikation samt för de nya ämnena i läroplanen, matematik, naturvetenskap och teknik.

Förskollärarnas svar har varierat på frågan kring påverkan av det pedagogiska arbetet i stora barngrupper då de har uppfattat frågan på olika sätt. Förskollärarna beskriver hur de arbetar för att hinna med det pedagogiska arbetet genom att ha välstrukturerade dagar och arbeta självständigt och skapa bra rutiner för att få dagen att flyta. Hälften av förskollärarna besvarar frågan genom att förklara hur arbetet påverkas av stora barngrupper. En förskollärare skrev att det är svårt att hinna med att dokumentera varje barns enskilda lärande. Lpfö 98 poängterar hur viktigt det är att kontinuerligt dokumentera och följa upp varje barns utveckling och lärande. Detta ska genomföras för att synliggöra barnets utveckling och lärande i enlighet med läroplanens mål för att

sedan kunna arbeta vidare utefter barnens behov. En annan förskollärare skrev att det är negativt på så sätt att alla barn inte får det utrymme de har rätt till. Detta är inte i enlighet med målen i Lpfö 98 som betonar att verksamheten måste utgå från en helhetssyn på barnet och barnets behov. Verksamheten måste därefter utformas så att omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet. Författarna Asplund Carlsson (2001), Gotvassli (2002) och Sheridan et. al., (2011) nämner alla hur viktig förskollärarens kompetens är. De hävdar att förskolläraren är en av de viktigaste aspekterna för förskolans kvalitet. Förskollärarnas kompetens är inte bara utbildningen utan det är även erfarenheter, teorier, personlighet och värderingar. Vi anser att detta arbetes – och förhållningssätt är otroligt viktigt för att verksamheten ska fungera. Lika viktigt är samarbetet mellan pedagogerna för att barnens tid på förskolan ska vara utvecklande och meningsfull.

Förskollärarna svarade att de alla utvärderar och reflekterar regelbundet både i arbetslaget och enskilt. Svaren skiljde sig åt då förskollärarna använder olika sätt och strategier för att genomföra utvärderingen och reflektionen i arbetslagen. Gotvassli (2002) anser att man som personal ska kunna styra sin tid och ha ett ansvar över fördelningen och planeringen i arbetslaget för att få en bra och välstrukturerad verksamhet. Detta är något som vi känner är viktigt för att verksamheten ska kunna bedrivas på ett bra sätt och för att det enskilda barnet ska kunna utvecklas och känna trygghet i verksamheten. Förskollärarnas fördelningsarbete anser vi ska kopplas ihop med utvärdering, planering och reflektion och som tillsammans med arbetslaget ska diskuteras.

Personaltäthet i relation till barngruppens storlek

Många av de böcker vi har läst inför denna undersökning betonar som de flesta författarna att personaltäthet har betydelse över hur arbetstagarna mår samt även hur de undervisar barnen. Asplund Carlsson et al. (2001) menar att det varken är personaltäthet eller stora barngrupper som avgör hur miljön är i verksamheten. Författarna menar istället att det är arbetet mellan ledning och personal samt hur arbetet i verksamheten bedrivs som avgör miljön. Vi håller inte riktigt med det Asplund Carlsson (2001) skriver utan vi anser att det bästa skulle kunna vara att man arbetar utifrån alla perspektiven, miljön, samarbete, personaltäthet och rimliga barngrupper för att få ut det bästa av verksamheten. Vi anser att ett gott samarbete mellan ledning och personal samt en god personaltäthet med en lagom stor barngrupp vore det optimala för en fungerande verksamhet utifrån våra ögon och de erfarenheter vi har.

Majoriteten av förskollärarna som har besvarat enkäten arbetar i ett arbetslag på 2-4 personer, var av 1 till 2 är förskollärare. Förskollärarnas svar visar att deras barngrupper varierar stort och att ett flertal av förskollärarna arbetar med en barngrupp mellan 8-27 barn. Var av en förskollärare har angivit sig ha 48 barn på sin avdelning. Förskollärarna menar utifrån deras svar att en optimal barngrupp för varje pedagog är 4-5 barn oavsett ålder på barnen. På Riksdagens hemsida www.riksdagen.se finns det information om att 1981 var det 5 barn i åldersgruppen 3-5 år per pedagog medan i de yngre barngrupperna var det 3 barn per pedagog. I enhet med Riksdagens siffror är detta en ökning på 100 procent under de senaste 30 åren då vi idag har 5-6 barn per pedagog i de yngre barngrupperna och 10 barn per pedagog i förskolan för de äldsta barnen (http://www.riksdagen.se/.../Motioner/Forskolan_H002Ub358/...).

Kihlbom et al. (2009) tar upp att personaltätheten som är angiven på papper i verksamheten inte alltid stämmer överens med verkligheten då personal ibland är sjuk samt när vikarier behövs så finns vikarierna inte tillgängliga så känner vi oss oroad. Kihlbom et al. (2009) menar att finns det vikarier att tillgå så är det ofta en ekonomisk fråga samt att barnen behöver en kontinuitet med de vikarier som är på förskolan. Vi förstår vad författarna menar i sin text är att det vore bra om det är samma vikarier som återkommer till avdelningarna och verksamheten vid sjukdomar. Samtidigt anser vi att det vore bättre om det vid stor personalbrist kommer helt nya vikarier vid fåtal tillfällen, än att pedagogerna ska behöva arbeta underbemannat. Många pedagoger klarar säkerligen av att arbeta med barngruppen utan att sätta in en vikarie, men för att säkerställa en trygg och lärande miljö för barnen så är detta tänk inget att sträva efter, anser vi. Vi menar att skulle något hemskt hända med barnen under denna tid så skulle man först och främst aldrig kunna förlåta sig själv. Som pedagog har man även ett ansvar över barnet gentemot deras vårdnadshavare. Vårdnadshavarna ska kunna lämna sina barn hos förskolan och dess pedagoger och känna tillit och trygghet till att pedagogerna finns där och skapar en trygg och säker vistelse för barnen i verksamheten. Detta dilemma gör att det är otroligt viktigt att ha en god relation till chefer och ledning för att man ska kunna undvika dessa situationer och för att diskussioner ska kunna tas och lösas tillsammans för att sedan kunna arbeta därefter (Asplund Carlsson, 2001).

Detta ser vi utifrån barnens och pedagogernas bästa, då vi hoppas att fokus läggs på att alla barn ska få möjlighet att vistas i mindre barngrupper med engagerade och glada pedagoger som hinner se varje enskild individ och kan skapa en lugn och trygg miljö.

Slutord

I detta avsnitt kommer vi att lyfta upp delar ur vår resultatanalys och diskutera vårt arbete mer utförligt. Diskussionen av resultatet kommer att bearbetas utifrån vår forskningsfråga och vårt syfte som följt oss under examensarbetet. Forskningsfrågan som vi har arbetat kring under arbetets gång lyder: Vad har förskolläraren för uppfattning om sin hälsa och arbetssituation i relation till barngruppens storlek? Syftet med undersökningen har varit att undersöka förskollärarens syn och inställning kring sin arbetssituation och hur förskolläraren anser att situationen påverkar deras hälsa. Vi har valt att diskutera kategorierna stress, stora barngrupper, personaltäthet och pedagogiskt arbete och kvalitet i förskolan som en löpande kritisk och diskuterande text. Vi kopplar ihop resultat, analys och litteraturen med våra egna tankar och funderingar.

Enkätundersökningen har gett oss svar på vårt syfte och våra forskningsfrågor, samt förskollärarnas resonemang kring stress och vilken betydelse stora barngrupper har för förskollärarna och barnens hälsa. Vi uppfattar att oron för stora barngrupper och förskollärarnas hälsa delas med fler och resultatet med vår undersökning visar att storleken på barngruppen är en avgörande faktor. I Allmänna råd (Skolverket 2012) står det att den pedagogiska verksamheten ska utgå ifrån barnens välbefinnande, trygghet och utveckling. Samtidigt får vi inte glömma bort Arbetsmiljöverkets och Statistiska centralbyråns rapport om den höga arbetsbelastningen innefattande stress, bristande sömn och sjukdom på arbetet som lärare överlag upplever sig ha (Arbetsmiljön, 2013). Vi reagerar på att förskollärarna i vår undersökning upplever sina dagar på arbetet som stressiga och intensiva samt oron över att inte hinna med att se, höra och bekräfta varje enskilt barn. Detta gör oss som blivande förskollärare oroliga då kraven på verksamheten hela tiden ökar, likaså kraven på förskollärarna

(Utbildningsdepartementet, 2010). Vi förstår att många ekonomiska och politiska beslut har gjort att mycket tid försvinner från barngruppen och att det blir allt svårare att tillgodose varje enskilt barns behov.

Tryggheten på förskolan, trots storleken på barngruppen, var något som förskollärarna var noga med att tydliggöra i enkätsvaren, likaså att barnen ska få en rolig och lekfull dag på förskolan tillsammans med både barn och pedagoger. Enligt Lpfö 98 ska förskolan erbjuda en trygg omsorg, något vi uppfattar att förskollärarna som besvarat frågorna verkligen värdesätter. Likaså uppfattar vi att förskollärarna alltid tar sig tiden att hinna med att sitta ner och vara med barnen då en förskollärare betonar det som en självklarhet och som sin viktigaste arbetsuppgift, vilket i sin tur kan leda till att förskollärarna får sitta på kvällarna med det pedagogiska arbetet.

Enkätfrågan om skillnader med att arbeta i en mindre respektive större barngrupp tolkar vi att trots storlek på barngruppen så arbetar alla alltid i mindre grupper, vi uppfattar att de helt enkelt får det att fungera oavsett storlek, ålder eller personaltäthet. Vår uppfattning och erfarenhet är att trots stressen och pressen på pedagogerna så gör de alltid vad som är bäst för barnen och vad som blir bäst för dem i den situationen de befinner sig i just då.

Förskollärarna som deltagit i vår enkätundersökning nämner att personaltäthet och barngruppens storlek är två faktorer som försvårar mycket i arbetet och i verksamheten. Förskollärarna betonar att det gäller både när det kommer till det pedagogiska arbetet men också i relationerna mellan förskollärarna och barnen. I en stor barngrupp menar förskollärarna att det pedagogiska arbetet påverkas då de inte hinner koncentrera sig på det enskilda barnet och missar värdefulla tillfällen för djupare dialoger med barnen. Förskollärarna skrev också tydligt i enkätsvaren att det blir stressigt i stora barngrupper vilket leder till att de inte hinner dokumentera varje barns enskilda lärande och att den stressen medför även att barngruppen och den pedagogiska verksamheten blir lidande då pedagoger är sjuka, lediga eller har vård av barn. Vi anser att detta inte alls är bra då Lpfö 98 har tydliga riktlinjer om att förskolläraren har ansvar för att verksamhetens pedagogiska processer dokumenteras, följs upp och utvärderas utifrån sin helhet. Det vill säga att verksamhetens förutsättningar, organisation struktur och innehåll samt att aktiviteterna synliggörs. Samtidigt anser vi att barnens trygghet och omsorg är viktigare och dokumentationen och den stress som den medför inte får ta över. Vi vill därmed tillägga en förskollärares tydliga kommentar, att personaltätheten har en stor betydelse för det pedagogiska arbetet för att aktiviteter ska kunna dokumenteras och följas upp enligt Läroplanens strävans mål, något vi anser är viktigt att lägga på minnet.

Slutsats

Slutsatsen är utifrån vårt resultat att stora barngrupper har en negativ betydelse för förskollärarnas hälsa. Tiden räcker inte alltid till för att finnas där för varje enskilt barn samt att finna tid för, dokumentation och för att föra verksamhetens pedagogiska arbete vidare. Stressen och kraven blir för påfrestande för förskollärarna och vid en eventuell vidare undersökning kring barnens lärande och hälsa så befarar vi att resultatet där inte heller kommer vara positiva.

Det största och det mest betydande resultatet för oss utifrån enkäten var att vår oro kring barngruppernas storlek och dess påverkan på både barn och pedagoger faktiskt delades med fler. Resultatet visar tydligt att förskollärarna delar denna oro med oss. Sammanställningen utifrån enkäten visar att respondenter haft näst intill lika svar och förklaringar om hur de själva uppfattar sin hälsa och arbetssituation i relation till barngruppens storlek.

Vi hoppas att denna studie ska vara en början till en mer djupgående forskning kring detta ämne och att det ska göra så att människor får upp ögonen för detta och börjar ta lärarnas/förskollärarnas men också barnens välbefinnande på allvar.

Fortsatt forskning

Efter denna forskning vi gjort kring förskollärarens syn på sin egen hälsa i relation till stora barngrupper så anser vi att det borde finnas mer forskning kring detta ämne. Under tider som vi skrivit detta arbete och undersökning så har vi märkt att det finns väldigt lite forskning om förskollärarens hälsa och välmående. Vi anser att detta är ett ämne som skulle behöva tas på allvar och ifrågasättas. Vi och många därtill, enligt vår enkätundersökning, uppfattar att detta är ett viktigt ämne som i dagsläget borde tas på allvar då det faktiskt är så, som vi nämnde i inledningen, att förskollärare och fritidspedagoger enligt Försäkringskassan är högst representerade för sjukskrivningar (Läraryrket, 2014, 10 april). Vi anser därför att det är av stor vikt att en större och ingående forskning bör göras. En forskning som kan påvisa hur förskollärarens arbetssituation ser ut i hela landet samt hur man kan förbättra eller förändra arbetssituationen till det bättre. Varför är det så att lärare och förskollärare är högst representerade för sjukskrivningar? Vi upplever också att det har varit såhär väldigt länge och undrar därför varför ingen har tagit detta på större allvar? Barnens tid på förskolan är otroligt viktig och vi anser därmed att det borde vara friska, glada och engagerade pedagoger på plats.

Referenser

- Allison, H. Friedman-Krauss, C. Cybele Raver, Juliana M. Neuspiel & John Kinsel (2014). Child Behavior Problems, Teacher Executive Functions, and Teacher Stress in Head Start Classrooms. *Early Education and Development*, 25:5, 681-702, DOI: 10.1080/10409289.2013.825190
- Asplund Carlsson, M., Kärrby, G. & Pramling Samuelsson, I. (2001). *Strukturella faktorer och pedagogisk kvalitet i barnomsorg och skola*. [Elektronisk resurs]. *En kunskapsöversikt*. Stockholm: Skolverket.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2., [rev.] uppl.) Malmö: Liber.
- Doverborg, E., Pramling, N. & Pramling Samuelsson, I. (2013). *Att undervisa barn i förskolan*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Ellneby, Y. (1999). *Om barn och stress: och vad vi kan göra åt det*. Stockholm: Natur och kultur.
- Enström, N., Jakobsson, B. & Klocklång, M. (2006). *Förskolan är framtidens arbetsplats*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.
- Gotvassli, K. (2002). *En kompetent förskolepersonal: om personal- och kompetensutveckling i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Granberg, A. (2003). *Småbarnslek en livsnödvändighet*. Stockholm: Liber AB.
- Kihlbom, M., Lindrot, B. & Niss, G. (2009). *Förskolan för de allra minsta: på gott och ont*. Stockholm: Carlsson.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Malmström, S., Györki, I. & Sjögren, P.A. (1994[1991]). *Bonniers svenska ordbok: [nya ord, främmande ord, facktermer, fraser]*. (5., [rev.] uppl.) Stockholm: Bonnier utbildning.
- Pakarinen, E., Kiuru, N., Lerkkanen, M., Poikkeus, A., Siekkinen, M. & Nurmi, J. (2010). *Classroom organization and teacher stress predict learning motivation in kindergarten children*. DOI 10.1007/s10212-010-0025-6
- Pramling Samuelsson, I. & Sheridan, S. (2006). *Lärandets grogrund: perspektiv och förhållningssätt i förskolans läroplan*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Rosenqvist, M. (2011), Barn lär i leken: *Pedagogiska magasinet*
<http://www.lararnasnyheter.se/pedagogiska-magasinet/2011/08/17/barn-lar-leken>
- Sheridan, I., Pramling Samuelsson, I. & Johansson, E. (2010). *Förskolan: arena för barns lärande*. (1:a Uppl.) Stockholm: Liber.

Sheridan, I. Williams, P. & Pramling Samuelsson, I. (2014) *Group size and organisational conditions for children's learning in preschool: a teacher perspective*. DOI 10.1080/00131881.2014.965562

Sheridan, S. Williams, P. Sandberg, A. & Vuorinen, T. (2011) *Förskolans undervisning i Sverige - ett yrke i förändring*. *Research* 53:4, 415-437, DOI: 10.1080/00131881.2011.625153

Skolverket (2005). *Kvalitet i förskolan: allmänna råd och kommentarer*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. ([Ny, rev. utg.]). Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2012). *Allmänna råd med kommentarer för pedagogisk omsorg*. Stockholm: Skolverket.

Socialstyrelsen (2010). *Bullret bort!: en liten bok om god ljudmiljö i förskolan*. (Rev. uppl.) Stockholm: Socialstyrelsen.

Utbildningsdepartementet (2010). *Förskola i utveckling: bakgrund till ändringar i förskolans läroplan*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Elektroniska sidor

Hämtad: 12 september 2014
<http://www.didaktisktidskrift.se/DIDNE.pdf>

Hämtad: 6 augusti 2014
<http://www.dn.se/nyheter/sverige/stor-psykisk-ohalsa-i-barnomsorgen/>

Hämtad: 10 november 2014
<http://www.forte.se/sv/Publicerat/Forskare-berattar/2013/Vantrivsel-pa-jobbet-kan-leda-till-hjartinfarkt/>

Hämtad: 8 september 2014
<https://www.lararforbundet.se/artiklar/forskollarare-och-larare-i-fritidshem-oftare-langtidssjukskrivna>

Hämtat: 3 december 2014
https://publikationer.vr.se/produktkategori/forskningsetik/?silverghyll_tpicker=product_cat%3Dforskningsetik&post_type=product

Hämtad: 25 november 2014
http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Forslag/Motioner/Forskolan_H002Ub358/?text=true

Hämtad: 12 september 2014

<http://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/didaktik>

Hämtad: 15 September 2014

<http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik-i-tabeller/snabbfakta-1.120821>

Hämtad: 24 oktober 2014

<http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik-i-tabeller/forskola>

Hämtad: 17 september 2014

<http://www.skolverket.se/press/pressmeddelanden/2013/barngruppernas-storlek-ska-utga-fran-barnens-basta-1.211680>

Hämtad: 24 oktober 2014

<http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?>

Hämtad: 2 november 2014

http://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.61620!/Menu/article/attachment/126917_Bilaga_2_Att_granska_och_frbttra.pdf

Hämtad: 8 oktober 2014

<http://www.socialmedicinsktidskrift.se/index.php/smt/article/view/900>

Hämtad: 10 november 2014

http://www.svd.se/naringsliv/karriar/jobbet-stressar-aven-pa-fritiden_3584596.svd

Hämtad: 15 september 2014

http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/forskolan-inte-tillrackligt-pedagogisk_6240184.svd

Hämtad: 6 augusti 2014

<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=3993&artikel=4559935>

Hämtad: 25 november 2014

<http://www.sverigesviktigastejobb.se/harfinnsjobben/forskollarare/gustafomattvaraforskollarare.1846.html>

Hämtad: 25 november 2014

<http://www.svt.se/nyheter/regionalt/gavledala/stora-barngrupper-skadligt>

Hämtad: 24 oktober 2014

<http://www.1177.se/Stockholm/Fakta-och-rad/Sjukdomar/Stress/>

Bilaga 1

Enkät- Förskollärarens arbetsätt i relation till barngruppen

Bakgrundsfakta

- 1.a) Ålder
- b) Antal år i verksamheten
- C) Förskollärarexamen årtal
- 2.a) Antal personer i arbetslaget/avdelningen?
- b) Antal förskollärare?

Barngruppens storlek

3. a) Antal barn på avdelningen?
- 3 b) Ålder på barnen?
4. Vad tycker du om barngruppernas storlek?
 - a) Positivt b) NegativtHur?
5. Hur påverkar barngruppens storlek ert pedagogiska arbete?

6. Tror du att barnen påverkas av stora barngrupper?

Ja? Nej? Hur?

7. Vad prioriterar du när det gäller barnen?
8. Hur upplever du dagen på din arbetsplats?
9. Har du den tid du behöver för att planera för vad som ska göras med barnen?
10. Hur har barngruppens storlek förändrats de 5 senaste åren?
 - a) oförändrad b) större c) mindre

Kryssa i vilket som stämmer bäst överens med din uppfattning

11. Berätta vilka skillnader du känner när du arbetar i en mindre respektive större barngrupp?
12. Hur många barn och hur många pedagoger skulle du tycka vara det optimala i en barngrupp?
13. När har/tar du dig tid att sitta ner, se och vara med barnen?

14. Vad gör ni för att motverka stora barngrupper?

15. Hur utvärderar och reflekterar ni i arbetslaget över barnens lärande och verksamheten?

Bilaga 2

Informationsbrev till enkäten

Hej!

Vi heter Madelene Norénus Marander och Malin Andersson och vi läser sista terminen på förskolläraryrket på Gävle Högskola. Just nu skriver vi vårt examensarbete som handlar om vad förskolläraren har för uppfattning om sin arbetssituation i relation till stora barngrupper.

Vi skulle med er hjälp vilja ta del av de erfarenheter ni besitter och de tankar ni har kring detta område då ni är aktiva i verksamheten och är de som ser hur det verkligen ser ut. Vi är medvetna om att ni har mycket att göra i verksamheten men vi skulle vara tacksamma om ni vill ta er tid till att besvara våra frågor. I enkäten vi skickat till er kommer vi att ställa frågor om hur du tycker att ditt arbete påverkas av stora barngrupper.

Deltagandet i enkäten är frivilligt och inga personuppgifter kommer att nämnas i arbetet. Varken ditt eller förskolans namn kommer att förekomma i examensarbetet utan vi är endast intresserade att ta del av era åsikter och erfarenheter. Det är svaren ni ger oss som kommer bli en betydande del av svaren på våra forskningsfrågor.

Om ni sedan skulle vara intresserade att ta del av slutresultatet av vårt arbete i december/januari så kan ni maila oss för att få en kopia eller så kan ni ta del av det på <http://hig.diva-portal.org/smash/searchadthe.jsf>

Tack på förhand!

Med vänliga hälsningar,
Madelene & Malin

Madelene Norénus Marander
Mail: Xxx
Telefon: Xxx-xxx xx xx

Malin Andersson
Xxx
Xxx-xxx xx xx

Handledare:

Annie Hammarberg
Mail: Xxx
Telefon: Xxx-xxxxxx

Är ni intresserade att delta är det bara att trycka på nedanstående länk.